

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

©2020 ФЕКЛІСТОВА Д. П., ЗАГОРСЬКА Д. М.

УДК 336.13
JEL: I38; G22

Феклістова Д. П., Загорська Д. М. Електронне урядування як основний фактор розвитку фондів соціального страхування України

Соціальне страхування як система гарантування матеріальної підтримки в разі настання страхових випадків знаходиться у процесі реформування, держава використовує різноманітні методи впливу, і в тому числі – здобутки науково-технічного прогресу. Фонди соціального страхування створено з метою надання громадянам усього спектра послуг, що забезпечують гідне життя. Мета статті полягає в аналізі можливостей фондів соціального страхування надавати електронні послуги. Висвітлено останні зміни в реформованні системи соціального страхування України. Розглянуто функції, що виконують фонди, з метою розуміння їх сутності. Охарактеризовано поняття «електронне урядування» та визначено, що його застосування впливає на підвищення результативності державної політики. Проведено аналіз сервісів Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування та Фонду соціального страхування на випадок безробіття. Найбільшу кількість електронних послуг зараз надає Пенсійний фонд України, який успішно впроваджує електронне урядування. Фонд соціального страхування поки що зовсім не надає можливості отримувати послуги дистанційно. Фонд соціального страхування на випадок безробіття в аспекті електронного урядування орієнтується на послуги з працевлаштування громадян. Надано рекомендації для подальшого розвитку системи соціального страхування за допомогою електронних сервісів.

Ключові слова: соціальне страхування, електронне урядування, фонди соціального страхування, електронні послуги, Пенсійний фонд України.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-198-204>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Феклістова Дар'я Павлівна – магістрантка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: daria28@ukr.net

Загорська Дар'я Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: zagorska.darya@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5905-5837>

UDC 336.13
JEL: I38; G22

Feklistova D. P., Zagorska D. M. E-Government as a Major Factor in the Development of Social Insurance Funds in Ukraine

Social insurance as a system of guaranteeing material support in case of occurrence of insured cases undergoes the process of reforming, the State uses a variety of methods of influence, including achievements of scientific-technological progress. Social security funds were created to provide citizens with a full range of services that provide a decent life. The article is aimed at analyzing the opportunities of social security funds to provide electronic services. The latest changes in the reform of the social insurance system of Ukraine are illuminated. The functions performed by these establishments are considered in order to understand their essence. The concept of «e-government» is described and it is defined that its application influences the improvement of effectiveness of the government policy. The analysis of services of the Pension fund of Ukraine, the Social insurance fund and the Social insurance fund in case of unemployment was carried out. The largest number of electronic services is now provided by the Pension fund of Ukraine, which successfully implements e-government. The Social security fund does not yet provide the opportunity to receive services remotely. The Social security fund in case of unemployment in the aspect of e-government focuses on the employment services of citizens. Recommendations for further development of the social insurance system using electronic services are provided.

Keywords: social insurance, e-government, social insurance funds, electronic services, Pension fund of Ukraine.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Feklistova Daria P. – Graduate Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: daria28@ukr.net

Zagorska Daria M. – PhD (Economics), Associate Professor, Department of Finances, Banking and Insurance, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: zagorska.darya@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5905-5837>

Соціальні фонди є інструментом соціального захисту населення. Держава гарантує громадянам матеріальну підтримку в разі настання пенсійного віку, втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, народження дитини тощо. В умовах активного розвитку технологій та появи дистанційних сервісів надання послуг держава проводить політику щодо впровадження цих засобів, цим пояснюється актуальність обраної теми.

Соціальні фонди знаходяться в постійному розвитку і значно залежать від фінансового стану та соціальної політики держави, яка на кожному етапі розвитку суспільства використовує певні форми, методи та важелі впливу на соціальні процеси.

Дослідження у сфері соціального страхування є популярним для науковців. Основи формування державних соціальних фондів та напрямки використання коштів фондів було розглянуто в наукових працях: Юрія С. І., Пасічника Ю. В., Волощука Г. О., Романовського М. В., Федосова В. А., Беззуб І. О. та ін.

Метою роботи є аналіз можливості фондів соціального страхування надавати електронні послуги.

Економічна роль соціальних фондів полягає в тому, що вони: є важливим засобом перерозподілу валового внутрішнього продукту, який активно використовується державою; функціонують на страхових засадах, що передбачає солідарний перерозподіл коштів між учасниками; забезпечують грошові виплати за мінімальних платежів у разі настання страхових випадків; забезпечують позабюджетне надходження грошових коштів у формі обов'язкових внесків для здійснення соціальної політики держави, закріплюючи за страховими внесками конкретні соціальні виплати та послуги.

Для забезпечення загальнообов'язкового соціального страхування в Україні до початку 2015 р. на державному рівні функціонували такі фонди:

- 1) Пенсійний фонд України;
- 2) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, обумовленими народженням і похованням;
- 3) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- 4) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Проте, починаючи з січня 2015 р., відбулися зміни в складі цих фондів на основі ряду прийнятих законодавчих актів. Зокрема, було визначено об'єднати Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, створивши замість них Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України.

Кожний фонд має свої завдання та функції, через які розкривається його сутність. Узагальнений виклад функцій фондів соціального страхування наведено в *табл. 1*.

Виконуючи дані функції, Фонд проводить свою діяльність, яка повинна модернізуватися та спрощуватися у способі надання послуг суспільству України.

З метою аналізу способів впровадження фондами соціального страхування електронного урядування визначимо дане поняття та дамо оцінку його втілення в державу.

«Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [4]. На нашу думку, саме це поняття найкраще розкриває сутність електронного урядування, тому що соціальноорієнтована влада повинна застосовувати прогресивні способи для управління державою. Тренд диджиталізації у світі спонукає суспільство на використання нових технологій і спрощення багатьох процесів. Держава створює умови для життя громадян, і саме електронне урядування здатне зробити ефективнішим відносини між владою та суспільством.

Міжнародний досвід показав, що широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій допомагає підвищити результативність державної політики у будь-якій сфері. Існує безліч позитивних моментів, основними з яких, на нашу думку, є такі:

1. Зменшення видатків на адміністрування.
2. Спрощення процесу надання державних послуг.

Функції фондів соціального страхування України

Пенсійний фонд України	Фонд соціального страхування України	Фонд соціального страхування на випадок безробіття
1. Бере участь у створенні законодавчої бази за своєю компетентністю	1. Здійснює управління та раціонально розпоряджається фінансовими ресурсами Фонду	1. Управляє загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття
2. Керує солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	2. Проводить розслідування страхових випадків та обґрунтовує виплати матеріального забезпечення, страхових виплат	2. Виплачує матеріальне забезпечення та надає соціальні послуги, здійснює заходи, у т. ч. профілактичні, спрямовані на запобігання настанню страхових випадків
3. Вивчає та аналізує ситуацію у сфері пенсійного забезпечення	3. Вживає заходи з профілактики страхових випадків	3. Вживає заходи щодо раціонального використання коштів
4. Розробляє проєкт бюджету Пенсійного фонду України	4. Бере участь у формуванні державної політики у сфері соціального захисту населення	4. Контролює правильність нарахування, своєчасність сплати страхових внесків
5. Організовує, координує та контролює роботу територіальних органів	5. Забезпечує функціонування інформаційно-аналітичних систем	5. Інформує застрахованих осіб про результати своєї роботи через засоби масової інформації

Джерело: складено за [1–3].

3. Відкритість, вільний доступ до інформації, що збільшує довіру населення.

Новим етапом у розвитку електронного урядування в Україні стало прийняття 2 вересня 2019 р. рішення про створення Міністерства цифрової трансформації України. Також введено в дію портал «Дія», де можна отримувати послуги онлайн. «Дія» представлена як сайт, мобільний додаток, а також є в усіх популярних соціальних мережах, це перспективний проєкт, який швидко розвивається та показує на практиці, як працює електронне урядування.

Україна демонструє позитивний тренд у розвитку електронного управління, але у процесі реформування стикається із системними проблемами в управлінні та саботажем на місцях, бо не всі готові до змін і повного переходу на дистанційне обслуговування [5].

Отже, розглянемо діючі фонди соціального страхування в аспекті їх спроможності надавати електронні послуги, а також з'ясуємо, які функції вже можуть бути виконані дистанційно та визначимо вектори подальшого розвитку.

Пенсійний фонд України (ПФУ). На офіційному сайті Пенсійного фонду є посилання на Портал Електронних Послуг. Даний Портал пропонує обрати категорію послуг з боку суб'єкта, тобто можна обрати послуги для:

- ✦ пенсіонерів;
- ✦ застрахованих осіб;
- ✦ страхувальників;
- ✦ агентів.

У меню пенсіонерам є можливість запросити дані з реєстру застрахованих осіб, котрі включають відомості з Реєстру застрахованих осіб ПФУ, які можна отримати, застосувавши електронний цифровий підпис. Кожного року додатково визначається загальна сума заробітної плати за рік і загальна сума заробітної плати, яка враховується для розрахунку пенсії; надаються дані про страховий стаж особи – кількість днів роботи, за які страхувальником було сплачено страхові внески за особу; інформація надається по всіх роках і місяцях роботи особи.

У Порталі є доступ до електронної пенсійної справи, де можна сформувати виписку, отримати довідки по зарплаті, що врахована при призначенні/перерахунку пенсії; про стаж, урахований для визначення права на пенсію; про стаж, врахований для розрахунку пенсії. Також можна подати заяву на перерахунок пенсії, на підготовку паперових документів, на отримання електронних документів, записатися на прийом і залишити електронне звернення. Працює пенсійний калькулятор, що дає можливість розрахувати пенсію за віком.

Застраховані особи та страхувальники мають змогу подавати відомості про трудову діяль-

ність, що робить прозорим трудові взаємовідносини. Страхувальники можуть переглянути звітні відомості, подані до ПФУ, та стан їх обробки [6].

Портал має розділ «Листки непрацездатності» – електронний реєстр листків непрацездатності. Це зможе стати системою накопичення, зберігання та використання інформації про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності. Також пропонується в подальшому встановити, що єдиною підставою для створення листка непрацездатності буде електронний медичний висновок, який створюється на підставі медичних записів, реєструється в електронній системі охорони здоров'я із використанням електронного цифрового підпису та містить висновок лікаря (комісії лікарів) за результатами медичної експертизи з тимчасової втрати працездатності [7].

Новим сервісом є й електронна трудова книжка, де відобразатиметься інформація про трудові відносини працівника за даними звітних відомостей роботодавця та про сплачені страхові внески з 1998 р. Це сучасний, надійний спосіб зберігання інформації, що підвищує прозорість між трудовими відносинами.

Розглянемо прогрес у електронному урядуванні Пенсійного фонду України у цифрах: на *рис. 1* наведено основні показники впровадження сервісів, у дужках зазначено часовий проміжок.

На *рис. 1* зображено реальні результати роботи, і варто зазначити, що станом на вересень 2020 р. мобільний додаток Пенсійного фонду України завантажили вже понад 100 тис. осіб.

Планується робота з оцифрування наявних пенсійних справ, що дасть можливість звільнити 40 тис. м² площ, зайнятих паперовими архівами.

Оцифрування архіву пенсійних справ дозволить:

1. Мати доступ пенсіонерам до матеріалів своєї пенсійної справи в будь-якому сервісному центрі чи віддаленому робочому місці.
2. Надавати послуги незалежно від місця проживання особи.
3. Використати вивільнені приміщення органів Пенсійного фонду України, які сьогодні виділено для зберігання архіву пенсійних справ, для поліпшення умов обслуговування громадян.
4. Забезпечити автоматизований контроль актуальності та достовірності документів, на підставі яких виплачуються пенсійні кошти [8].

Варто зазначити, що Пенсійний фонд, як державна установа, що стосується абсолютно кожного українця, успішно впроваджує електронні послуги. Система стає більш прозорою, пенсіонер має можливість отримувати необхідну інформацію та довідки дистанційно, обирати спосіб виплати пенсії самостійно. Портал елек-

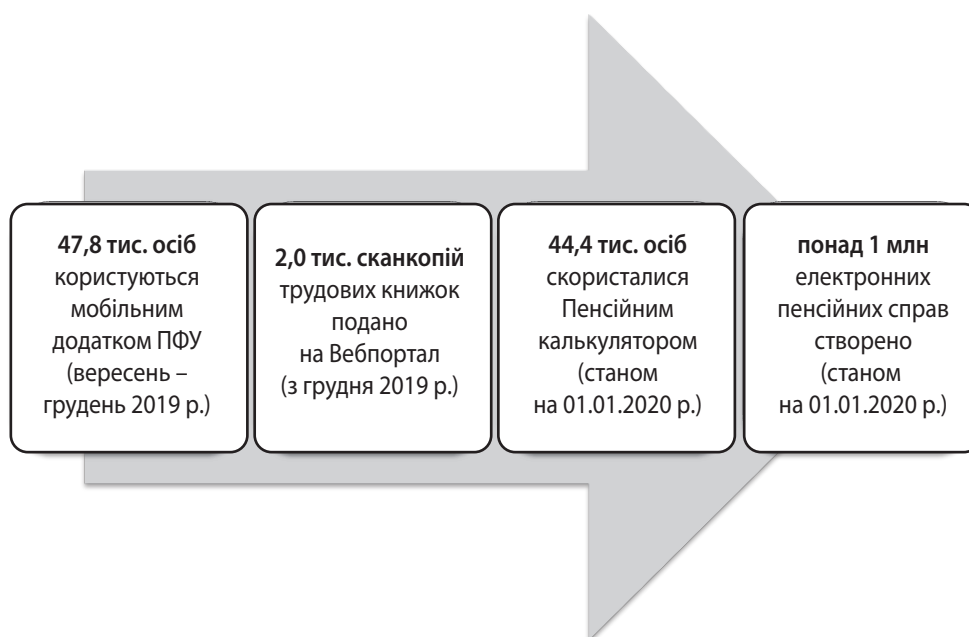

Рис. 1. Цифрове визначення прогресу Пенсійного фонду України в наданні електронних сервісів

Джерело: побудовано за [8].

тронних послуг постійно оновлюється, у розробці знаходяться електронні заяви та запити для агентів.

Фонд соціального страхування України.

На сайті фонду є посилання на електронні сервіси, але там є тільки нормативно-правові акти та довідкова інформація. У розділі «Довідкова інформація» є посилання на приблизний договір про подання електронних документів до Фонду соціального страхування України, а також інформація щодо подання страхувальниками заяви-розрахунку та повідомлення про виплату коштів застрахованим особам. Приблизний договір можна завантажити, заповнити та відправити дистанційно, але на сайті немає чіткої інформації про те, як правильно заповнювати документ і яким сервісом слід користуватися для відправки [9].

На сайті детально розписано порядки матеріального забезпечення застрахованим особам, порядки надання медико-соціальних послуг, усі необхідні дії для цього, але немає жодного сервісу для того, щоб зробити це дистанційно. Фонд соціального страхування України має велику перспективу в розвитку електронного урядування, тому вже в найближчий час потрібно розробляти та впроваджувати сервіси, що зможуть полегшити процес надання послуг. Тим більше, що головною метою створення фонду було зменшення видатків, і саме дистанційне обслуговування допоможе досягнути цієї мети.

Фонд соціального страхування на випадок безробіття. Фонд представляє свої послуги через сайт Державного центру зайнятості. На цьому сайті є посилання на електронне подання документів, де можна зареєструватися в Центрі зайнятості через e-mail. Дії описано покроково, є посилання на бланки заяв про надання/поновлення статусу безробітного та про призначення/поновлення виплати допомоги по безробіттю. Актуальним є те, що на період карантину всі консультації, пов'язані з отриманням соціальних послуг та матеріального забезпечення, надаються різними способами дистанційної комунікації. Громадяни, які виявили намір отримати статус безробітного, подають заяву про надання/поновлення статусу безробітного та заяву про призначення/поновлення допомоги по безробіттю в такі способи:

- ✦ у скриньку для кореспонденції, що розташована при вході до Центру зайнятості;
- ✦ через електронну пошту Центру зайнятості.

На сайті зазначено, що після закінчення дії карантину необхідно у 10-денний термін відвідати Центр зайнятості та надати оригінали документів [10].

Також на сайті є електронний кабінет шукача роботи, є можливість дистанційно зв'язатися з консультантом, який пояснить, по-перше, як користуватися технічними засобами, а по-друге, проконсультує, як самостійно знайти роботу.

У цілому Фонд соціального страхування на випадок безробіття активно застосовує електронне врядування у своїй діяльності, можливість надання послуг дистанційно працює, і головне, – налаштування на взаємозв'язок між роботодавцем і шукачем роботи.

Проаналізувавши можливості фондів соціального страхування надавати електронні послуги, можемо виділити такі вектори подальшого розвитку:

1. Фонд соціального страхування має почати надавати громадянам України електронні послуги; необхідно створити портал (за прикладом Пенсійного фонду), де можна буде подавати документи на оформлення виплат дистанційно.
2. Необхідно створити сервіс для електронних лікарняних листів, щоб спростити процес оформлення тимчасової непрацездатності.
3. Для популяризації послуг можна поширювати інформацію в соціальних мережах та мати свої сторінки для надання додаткової консультації.
4. На сервісах електронних послуг потрібно створювати навчальні портали для громадян, яким важко самостійно розібратися із сучасними технологіями, а також «гарячу лінію» підтримки, де можна буде дистанційно проконсультуватися.

ВИСНОВКИ

При реформуванні системи соціального страхування потрібно спрямовувати зусилля на підвищення контролю за надходженнями та видатками фондів соціального страхування шляхом ширшого використання адресності допомоги; упровадження контролювання щодо сумлінності роботи працівників фондів, перегляд системи пільг; застосування новітніх інформаційних технологій з метою покращення якості формування дохідної частини бюджетів фондів та розподілу видаткової частини фондів.

Розглянувши спроможність фондів соціального страхування надавати електронні послуги, можна зазначити, що це є зараз головним напрямком реформування та розвитку. Пенсійний фонд України та Фонд соціального страхування на випадок безробіття вже застосовують електронне врядування на практиці, вдосконалюють електронну систему надання послуг. Фонд соціального страхування України надає повну інформацію про послуги, але на практиці ще не має діючих електронних послуг, що повинно стати напрямком розвитку в найближчий час. Враховуючи те, що уряд популяризує електронні послуги і це є пріоритетним напрямом для держави, у сфері соціального страхування будуть відбуватися зміни, і кількість сервісів буде збільшуватися. Важливим питанням також є доступність цих сервісів, бо молодь зможе легко розібратися в нових технологіях, а для старшого населення потрібно і публікувати навчальну інформацію, як правильно користуватися сервісом, і організувати службу підтримки, яка дистанційно зможе проконсультувати щодо технічних питань. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Діяльність Пенсійного фонду (основні завдання та нормативно-правові засади діяльності органу) / Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/1391-diyalnist-pensijnogo-fondu-osnovni/>
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
3. Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002568-00#Text>
4. Розвиток електронного урядування та електронної демократії в Україні / Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3451-розвиток-електронного-урядування-та-електронної-демократії-в-україні>
5. Жовток, В., Філіпова Н. Актуальні проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки*. 2020. № 9. С. 21–24. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.004>
6. Портал електронних послуг Пенсійного фонду України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/sidebar/Templates/Default>
7. Беззуб І. Система загальнообов'язкового державного соціального страхування: українські реалії та зарубіжний досвід. *Громадська думка про пра-*

вотворення. 2019. № 19–20. С. 14–23. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4690:sistema-zagalnoobov-yazkovogo-derzhavnogo-sotsialnogo-strakhuvannya-ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij-dosvid&catid=71&Itemid=382

8. Звіт про роботу і виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2019 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-pfu.pdf
9. Електронні сервіси «Довідкова інформація» / Офіційний сайт Фонду соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/960320>
10. Електронне подання документів / Офіційний сайт Державного центру зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/elektronne-podannya-dokumentiv>

REFERENCES

- Bezzub, I. "Systema zahalnooboviazkovoho derzhavnogo sotsialnogo strakhuvannia: ukrajinski realii ta zarubizhnyi dosvid" [The System of Compulsory State Social Insurance: Ukrainian Realities and Foreign Experience]. *Hromadska dumka pro pravotvorennia*. 2019. http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4690:sistema-zagalnoobov-yazkovogo-derzhavnogo-sotsialnogo-strakhuvannya-ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij-dosvid&catid=71&Itemid=382
- "Diialnist Pensiinoho fondu (osnovni zavdannia ta normativno-pravovi zasady diialnosti orhanu)" [Activity of the Pension Fund (Main Tasks and Normative-legal Bases of the Organ's Activity)]. *Ofitsiinyi sait Pensiinoho fondu Ukrainy*. <https://www.pfu.gov.ua/1391-diyalnist-pensijnogo-fondu-osnovni/>
- "Elektronne podannia dokumentiv" [Electronic Submission of Documents]. *Ofitsiinyi sait Derzhavnoho tsentru zainiatosti*. <https://www.dcz.gov.ua/storinka/elektronne-podannya-dokumentiv>
- "Elektronni servisy «Dovidkova informatsiia»" [Electronic Services "Reference Information"]. *Ofitsiinyi sait Fondu sotsialnogo strakhuvannia Ukrainy*. <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/960320>
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
- Portal elektronnykh posluh Pensiinoho fondu Ukrainy. <https://portal.pfu.gov.ua/sidebar/Templates/Default>
- "Rozvytok elektronnoho uriaduvannia ta elektronnoi demokratii v Ukraini" [Development of E-Government and E-Democracy in Ukraine]. *Tsentr adaptatsii derzhavnoi sluzhby do standartiv Yevropeiskoho Soiuzu*. <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3451-розвиток-електронного-урядування-та-електронної-демократії-в-україні>
- "Statut Fondu zahalnooboviazkovoho derzhavnoho sotsialnogo strakhuvannia Ukrainy na vypadok

bezrobittia" [Charter of the Fund of Compulsory State Social Insurance of Ukraine in Case of Unemployment]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002568-00#Text>

"Zvit pro robotu i vykonannya biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy za 2019 r." [Report on the Work and Execution of the Budget of the Pension Fund of Ukraine for 2019]. <https://www.kmu.gov.ua/>

storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-pfu.pdf

Zhovtok, V., and Filipova, N. "Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini" [Actual Problems and Prospects for the Development of E-Governance in Ukraine]. *LOGOS. Mystetstvo naukovoï dumky*, no. 9 (2020): 21-24. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.004>